

Rural Regions 2020

Rapport från förprojekt

Förord

Rural Regions är ett projekt om hållbar landsbygdsutveckling. Det handlar om att hitta metoder för samhället att få utväxling på insatser som görs för att få tillstånd en hållbar utveckling baserad på landsbygdens resurser. Under 2014 har ett förprojekt genomförts som ska skapa ett ramverk och undersöka möjligheten för ett större genomförandeprojekt. Projektet är ett samarbete mellan SLU, Skaraborgs kommunalförbund, Hushållningssällskapet Skaraborg och Aalborgs Universitet med finansiering från Interreg IVA KASK och Västra Götalandsregionen.

Interreg IVA
ÖRESUND - KATTEGAT - SKAGERRAK

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN

Sammanfattning

Rural Regions är ett projekt om hållbar landsbygdsutveckling. Det handlar om att hitta metoder för samhället att få utväxling på insatser som görs för att få tillstånd en hållbar utveckling baserad på landsbygdsens resurser. Under 2014 har ett förprojekt genomförts som ska skapa ett ramverk och undersöka möjligheten för ett större genomförandeprojekt. Projektet är ett samarbete mellan SLU, Skaraborgs kommunalförbund, Hushållningssällskapet Skaraborg och Aalborgs Universitet med finansiering från Interreg IVA KASK och Västra Götalandsregionen.

Förprojektet innehåller fyra delar:

1. En litteraturöversikt över metoder och dess resultat för en hållbar samhällsutveckling och en biobaserad ekonomi.
2. Exempel på hur nuläget kan beskrivas i ett utvecklingsområde i form av en områdesrapport.
3. Arbetsätt för hur områdesrapporten kan ligga till grund för utformning av utvecklingsinsatser.
4. Idéskiss för ett kommande genomförandeprojekt.

Denna rapport inleds med en presentation av de frågeställningar som projektet bygger på. Därefter följer en presentation av litteraturöversikten, en presentation av det forskningsmaterial som legat till grund för områdesrapporten samt en dialogmodell för hur denna kan arbetas fram.

Litteraturöversikten visar att det finns betydelsefulla kunskapsluckor inom dagens forskning. Kunskapsbrister som gör att policy- och genomförandearbetet försvåras. Vi kan också konstatera att de utmaningar som vi möter i de nordiska länderna är lika dem som vi möter i stora delar av Europa idag. Landsbygdsens utmaningar är likadana överallt.

Inom projektet har vi tagit fram en modell för hur ett områdes resurser kan beskrivas utifrån sju kapitalslag:

1. *Ekosystembaserat kapital* inkluderar luftkvalitet och tillgång till jord och vatten, biologisk mångfald och själva landskapet.
2. *Kulturellt kapital* avgör hur ett sammanhang eller en grupp inom sammanhanget ser på världen, hur de kopplar samman det synliga med det osynliga, vad de tar för givet och vad som är möjligt att förändra.
3. *Mänskligt kapital* utgörs av de kompetenser, kunskaper och färdigheter som de olika människorna i sammanhanget bär på.
4. *Socialt kapital* består av samspelet mellan människor och grupper för gemensamt utbyte. Det innehåller tillit, gemensamma normer, ömsesidighet och samarbete. Sociala resurser har två dimensioner: överbryggande och sammanlänkande. De överbryggande resurserna knyter samman lokala grupper och institutioner med externa resurser och partners med liknande mål. Sammanlänkande resurser stärker sammanhangets kapacitet att agera tillsammans.
5. *Politiskt kapital* är förmågan att omsätta värden och normer till kriterier som understöds av lagar och regler, vilka upprätthålls på ett jämlikt sätt.
6. *Ekonomiskt kapital* är olika instrument, inklusive men inte begränsat till rena pengar, som enkelt kan köpas, säljas eller omvandlas till pengar.
7. *Artefaktiskt kapital* är teknologi, infrastruktur, verktyg och maskiner.

En beskrivning av ett områdes resurser utifrån de sju kapitalslagen är vår utgångspunkt för att föreslå åtgärder för en hållbar utveckling. Beskrivningen bygger på tillgänglig statistik och kompletteras sedan under ett dialogseminarium.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Projektets grundläggande utgångspunkter	2
Litteraturoversikt	3
Bakgrund och syfte.....	3
Genomförande	3
Resultat	3
Slutsatser.....	5
Områdesrapport	6
Teoretiska utgångspunkter.....	6
Förslag till data att samla in	11
Förslag till arbetsgång för dialog och analys	13
Bilaga 1. Exempel på områdesrapport	1
Hisspresentationen – en kort sammanfattande beskrivning av regionen	1
Geografisk definition.....	1
Geografisk avgränsning	2
Ekosystembaserat kapital.....	2
Kulturella kapital	5
Mänskligt kapital	6
Socialt kapital.....	7
Offentlig sektors kapital	7
Ekonomiskt kapital	8
Artefaktiskt kapital.....	8
Källor.....	9

Inledning

Rural Regions är ett projekt om hållbar landsbygdsutveckling. Det handlar om att hitta metoder för samhället att få utväxling på insatser som görs för att få tillstånd en hållbar utveckling baserad på landsbygdens resurser. Under 2014 har ett förprojekt genomförts som ska skapa ett ramverk och undersöka möjligheten för ett större genomförandeprojekt. Projektet är ett samarbete mellan SLU, Skaraborgs kommunalförbund, Hushållningssällskapet Skaraborg och Aalborgs Universitet.

Förprojektet innehåller fyra delar:

1. En litteraturöversikt över metoder och dess resultat för en hållbar samhällsutveckling och en biobaserad ekonomi.
2. Exempel på hur nuläget kan beskrivas i ett utvecklingsområde i form av en områdesrapport.
3. Arbetssätt för hur områdesrapporten kan ligga till grund för utformning av utvecklingsinsatser.
4. Idéskiss för ett kommande genomförandeprojekt.

Denna rapport inleds med en presentation av de frågeställningar som projektet bygger på. Därefter följer en presentation av litteraturöversikten, en presentation av det forskningsmaterial som legat till grund för områdesrapporten samt en dialogmodell för hur denna kan arbetas fram.

Rapporten kommer att ligga till grund för ett större utvecklingsprojekt där vi utvecklar verktyg och metoder för att synliggöra och utveckla landsbygdens potential i de skandinaviska länderna och lär av det vi genomfört i en kontinuerlig process. Vi ser att den offentliga sektorn måste ta en ledarroll och de är därför projektets huvudsakliga målgrupp, eftersom de har ansvar för samhällsplanering på lokal nivå, en planering som behöver ske med fokus på helheten. Projektet kommer att utgå från ett antal praktiska case i respektive land. Insatsområden som ett kommande projekt kommer att beröra är bioekonomin och dagens praxis, lärande regioner, konkreta metoder för hållbar utveckling, biobaserade innovationsmodeller, nya affärsmodeller inom bioekonomin och en sammanfattande analysmodell.

Projektets grundläggande utgångspunkter

Med hållbar landsbygdsutveckling menar vi att hantera de utmaningar som en biobaserad ekonomi och ett biobaserat entreprenörskap kräver, men också de möjligheter de skapar. Hållbar utveckling behöver ske i de tre perspektiven ekonomisk, ekologisk och social utveckling. Vi menar att landsbygdsutveckling medför ett behov av att hantera målkonflikter, till exempel mellan de fyra F:en ”Food, Fuel, Feed och Fibre”.

Vi är normkritiska, det vill säga skeptiska till hur vi idag arbetar med dessa frågor i samhället. Övergripande strategier och mål gör till exempel inte avtryck i vardagligt beslutsfattande. Många ansatser är för splittrade, och för lite är känt om vad som verkligen har effekt.

Den vetenskapliga ansatsen bygger till på aktionsforskning och problembaserat lärande, vilket betyder att kunskap skapas genom handling och reflektion kring handlingen och dess effekter. Både förprojekt och projekt kommer också ha förankring i mer traditionell forskning.

En hållbar samhällsutveckling och en fortsatt tillväxt bygger på att befintliga resurser tas tillvara på ett effektivt sätt. Dessa resurser är dock av olika slag och uttrycks i olika skalor. I termer av kapital talar vi idag om betydelsen av att utveckla exempelvis naturkapital (t ex ekosystemtjänster), socialt kapital (t ex lokal samhörighet), ekonomiskt kapital (t ex finansiella resurser), tekniskt kapital (t ex infrastruktur) och relationskapital (t ex förtroende och tillit). En hållbar ekonomisk tillväxt bygger på vår förmåga att hantera utveckling och bevarande av dessa resurser, både lokalt, regionalt och globalt. Men frågan är om denna potential idag tas tillvara på ett strategiskt sätt? Och var finns flaskhalsarna?

Den urbana miljön är sedan lång tid tillbaka föremål för en medveten fysisk planering och framtidsdiskussion. De rurala miljöernas utveckling är ur detta perspektiv styvmoderligt behandlade och det saknas en helhetssyn. Idag sker utvecklingen på landsbygden mer eller mindre ad hoc/sectoriserat och det saknas ofta både kunskap, kompetens och intresse hos beslutsfattare, planerare och andra aktörer om både landsbygdens specifika förutsättningar och potentialer. Här finns ett behov av att skapa ett levande samtal om framtidens landsbygder, på samma sätt som man idag försöker göra om landskap t ex inom ramen för den europeiska landskapskonventionen, och också utveckla samspelet mellan stad och land i praktiken.

En av de viktigaste åtgärderna, för att tydliggöra landsbygdernas roll för en hållbar tillväxt, är därför att stärka den institutionella kapaciteten och effektiviteten hos offentliga förvaltningar och kanske till och med utveckla nya offentliga funktioner (inkl nya institutioner eller arenor). Landsbygdens utmaningar är ur ett hållbarhetsperspektiv tvärsektoriella och transdisciplinära. Därför krävs det att samverkan och samarbetet mellan olika aktörer utvecklas (t ex mellan planerare, rådgivare och markägare), men också att samarbetet mellan olika förvaltningar på t ex kommunal och regional nivå stärks. Givet att en bred kapitalbas ska hanteras, med flera olika resurser (se inledningen), så måste fysisk planering, naturvård, landsbygdsservice, teknisk infrastruktur, näringslivsutveckling, etc., delta i ett gemensamt samtal. Först då kan möjliga potentialer tas tillvara på ett för landsbygderna hållbart sätt.

Litteraturöversikt

Detta avsnitt sammanfattar den litteraturöversikt som genomförts i projektet. Inledningsvis beskrivs bakgrund och syfte samt genomförande. Därefter följer en presentation av resultatet samt slutsatser.

Bakgrund och syfte

En hållbar utveckling av landsbygden är ett prioriterat område i de flesta välfärdsstater. Intresset för dessa landsbygder har också ökat under senare år. Detta gäller inte minst forskningen. Samtidigt har flera analyser under senare år visat att den svenska forskningen om landsbygden är splittrad, förhållandevis tunn och har stora luckor. Både i Sverige och på EU-nivå har därför strategiska forskningsagendor tagits fram. Dessa motiveras av den stora potential som man ser i landsbygderna – exv. i form av att bevara och utveckla ekosystemtjänster, att skapa en balanserad utveckling mellan stad och land och att bidra till ekonomisk och social utveckling.

I Rural Regions 2020 har vi valt att komplettera befintliga analyser med en litteraturöversikt som går på djupet kring ett antal teman inom hållbar landsbygdsutveckling. Vi har framför allt valt att fokusera på vad som krävs för att offentliga interventioner (brett definierat) ska kunna bidra positivt till utveckling och förnyelse, och där ekosystemens tjänster sätts i förgrunden. Syftet med litteraturöversikten var således att ge en nulägesbild av vad forskningen säger om relationen mellan hållbar landsbygdsutveckling som tar utgångspunkten i naturresurserna och offentliga interventioner.

Genomförande

Litteraturöversikten inleddes med att vi i projektet bestämde oss för metoden för urval av data och datakällor. En sökmatrix togs fram där centrala begrepp kombinerades, vilket både skapade fokus och tydliga avgränsningar. Vi kunde konstatera att vissa områden var väl beforskade, medan andra fortfarande var vita fält på kunskapskartan. Exempel på det förra var kopplingen mellan makt och landsbygdsutveckling eller förtroende och public-private partnerships. Exempel på det senare var studier om relationen mellan en biobaserad ekonomi och landsbygdsutveckling/landsbygd.

Med andra ord så visade redan en första analys att det fält där vi valt att fokusera också var det område där forskningen inom hållbar landsbygdsutveckling är som svagast. Efter att ha identifierat intressanta områden samlades forskningsartiklar och andra vetenskapliga alster in. Detta skedde dels vi vetenskapliga sökmotorer, dels via snow-ball sampling där en referens leder vidare till nästa. Sammanlagt resulterade detta arbete i flera hundra artiklar (studier) som bedömdes vara av intresse för vår litteraturgenomgång.

Materialet lästes löpande och strukturerades upp. I denna process bedömde vi studiernas relevans och nytta för Rural Regions 2020. De centrala kategorierna blev a) principer för offentliga interventioner i landsbygder, b) den ekosystembaserade samhällsekonomin och dess betydelse för landsbygder, c) ledning av landsbygdens utveckling, samt d) betydelsen av en lokal ekonomi.

Resultatet blev en litteraturöversikt där den mest talande litteraturen lyfts fram och där de mer generella slutsatserna presenteras. Litteraturöversikten gör inga anspråk på att vara vare sig fullständig eller innehålla de nyanser som finns i den forskning som de facto sker idag.

Resultat

Offentlig intervention

För att offentliga interventioner ska göra nytta så måste det finnas en förståelse för och en förmåga till att planera för att nå flera mål samtidigt. Oförmåga att hantera målkonflikter blir en lösning i många

sammanhang eller så upplever inte de landsbygdsboende/-verksamma politiken som trovärdig. Det handlar alltså inte bara om planering utan i lika hög utsträckning förvaltning och hantering av de konkreta situationer där målkonflikter kommer till ytan i samband med offentlig intervention.

Ett framgångsrikt sätt att hantera målkonflikter är att i större utsträckning designa processer som bygger på medskapande och ökad delaktighet. Detta får ofta en självförstärkande effekt i och med att det dels leder till en stärkt kapacitet i de lokalsamhällen som är föremål för interventioner, dels bygger ökad tillit och förtroende mellan samhällets aktörer. Med detta som grund kan nya affärsmodeller växa fram, inte minst med stöd i lämpliga finansieringsformer. Det finns många goda exempel på där t ex Public-Private Partnerships (PPP) visat sig vara en framgångsrik väg framåt. Men för att detta skall kunna ske så måste utrymme skapas, bl a genom stödjande policies inom flera parallella politikerområden. Vi kan inte blunda för komplexiteten och konflikter. Men mer demokratiska ansatser är en väg framåt i dessa situationer. En slutsats blir att det krävs komplexa institutioner för att hantera komplexa processer.

Ekosystembaserad samhällsekonomi till landsbygdens gagn

Detta tema är fortfarande relativt outforskat, i alla fall om vi talar om konkreta och empiriskt grundade studier. I grunden handlar det om att skapa en efterfrågan på de ekosystemtjänster som landsbygden har, men där det idag saknas en marknad. Detta blir därför en fråga om relationen mellan stad (där förbrukningen till stor del sker) och landet (där resurserna till stor del finns).

En del forskning belyser behovet av ett nytt samhällskontrakt mellan stad och landsbygd. Men det handlar inte om en ansats eller lösning utan om en pluralism av lösningar, beroende av sammanhang, ekosystemtjänst och plats. Oavsett så kan vi konstatera att det här finns ett stort behov av utveckling av nya affärsmodeller för att överbrygga de motkrafter som finns.

Att leda landsbygdens utveckling

Mycket forskning tar utgångspunkt i det skifte som sker när vi går från "government" till "governance" av landsbygden. I grunden bygger detta på framväxten av nya samverkansformer, där det dels sker ett gemensamt lärande och beslutsfattande, dels en ökad grad av delegering av beslutsfattandet till den lokala/regionala nivån. I en sådan process lyfts betydelsen av lokal kunskap och lokalt inflytande fram. Men för att detta skall kunna tas tillvara så krävs att relationerna mellan aktörerna i landsbygdssystemet stärks och fördjupas. Först när det finns förtroende och tillit så kan man leda utvecklingen i någon form av partnerskap.

Exempel på denna utveckling presenteras i många studier, t ex inom ramen för goda exempel inom Leader-programmet. Här talas ofta om "utveckling inifrån" som den centrala målbilden. Men inget sker i ett vakuum, varför även i en sådan process krävs någon form av samverkan där offentliga aktörer fungerar som möjliggörare för den lokala nivån. Det kan handla om att erbjuda beslutstöd, om kapacitetsbygge eller om att skapa arenor för nätverk, etc. Idealt leder dessa insatser till att ny kunskap utvecklas och att nya handlingsalternativ omsätts i praktiken.

Lokal och cirkulär ekonomi

Slutligen kan vi se att för att kunna ta tillvara den kapitalbas som finns i en landsbygd så måste det finnas stödjande strukturer i samhället i stort, men det måste dessutom i regel komma in externa influenser. Utmaningen ligger i att få människor i en bygd att känna ett ansvar för deras utveckling även i deras egenskap som konsument eller producenter. Frågan är: Hur får vi ekonomiska medel att stanna lite längre i en bygd så att de kommer till största möjliga nytta för bygdens fortsatta utveckling? Inom detta område finns fortfarande mer frågor än tydliga svar.

Slutsatser

Litteraturöversikten visar att det finns betydelsefulla kunskapsluckor inom dagens forskning. Kunskapsbrister som gör att policy- och genomförandearbetet försvåras. Vi kan också konstatera att de utmaningar som vi möter i de nordiska länderna är lika dem som vi möter i stora delar av Europa idag. Landsbygdens utmaningar är likadana överallt.

Inte minst handlar det om att inse att en hållbar utveckling av landsbygder handlar om att skapa förändring inom många områden samtidigt, både socialt, ekologiskt, tekniskt, ekonomiskt, etc. Förändringar som kommer att leda till målkonflikter och som kommer uppfattas som ”någon annans ansvar”. Utan nya arbetssätt och stärkta relationer mellan aktörer kommer vi inte kunna komma förbi denna typ av låsningar som uppstår längs vägen.

Vi kan därför konstatera att det finns ett stort behov av metodutveckling vad gäller samhällsplanering i allmänhet och vad gäller genomförandet av offentliga, riktade interventioner i synnerhet. Vidare visar litteraturöversikten att det finns ett stort behov av både beskrivande modeller som kan förenkla helheten utan att reducera komplexiteten (verkligheten), men också av uppföljningsmodeller som hjälper oss att bedöma interventionernas och andra åtgärders faktiska effekt (socialt, ekologiskt och ekonomiskt). Vi tror oss ha funnit en analysmodell i den så kallade ”Community Capital”-modellen, vilken kan fungera som verktyg för lärande samtal och gemensamt beslutsfattande.

Områdesrapport

Detta avsnitt beskriver en områdesrapport som ska ligga till grund för utvecklingsinsatser. Inledningsvis presenteras teoretiska utgångspunkter. Därefter följer en presentation av olika kapitalslag som är basen i områdesrapporten. Avslutningsvis presenteras en idé om en dialogmodell för att arbeta fram en områdesrapport.

Teoretiska utgångspunkter

Flora & Flora lyfter fram det sociala kapitalet¹, något de kallar en *sociala entreprenöriell infrastruktur*, som egenskaper som stärker ett sammanhangs² kapacitet för samverkan för det gemensamma bästa. Där det sociala kapitalet är starkt är det mer meningsfullt att göra insatser. Ett annat sätt att uttrycka detta är att det sociala kapitalet minskar *transaktionskostnaderna*³ för att t ex starta ett företag eller expandera ett befintligt. Transaktionskostnader är kostnader som uppkommer vid ett ekonomiskt utbyte av något slag. Exempel på transaktionskostnader är tullar, men det kan också röra sig om att brister i infrastruktur medför höga transportkostnader med mera.

Flora & Flora⁴ identifierade inledningsvis tre grundläggande ”strukturer” som är en del av det sociala kapitalet, deras engelska benämningar med kursiv stil:

- Mångfald (*Diverse symbolic structure*)
- God resursmobilisering (*Resource mobilization capability*)
- En mångfald av nätverk (*Diversity of networks*)

I ett forskningsprojekt⁵ försöker de sedan operationalisera dessa strukturer, för att förstå hur en hållbar utveckling kan åstadkommas.

¹ Socialt kapital består av ”normer av ömsesidigt beroende och tillit”. Det finns i relationer mellan olika aktörer och inom aktörer.

² ”Sammanhang” är ett medvetet löst valt begrepp som i olika engelska texter svarar mot begreppet ”community” som egentligen är en kombination av ett geografisk område och dess invånare, samt olika ”institutioner” som finns där.

³ Ronald Coase belönades 1991 med Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne för sin beskrivning av hur transaktionskostnaderna påverkar ekonomin. Douglass North som belönades med samma pris 1993 beskrev hur låga transaktionskostnader är en förutsättning för tillväxt.

⁴ Flora, C.B., and J.L. Flora. 1993. "Entrepreneurial Social Infrastructure: A Necessary Ingredient." *The Annals of the Academy of Social and Political Sciences*.

⁵ Flora, C.B., "Social Capital and Sustainability: Agriculture and Communities in the Great Plains and Corn Belt." Journal Paper No. J-16309 of the Iowa Agriculture and Home Economics Experiment Station, Ames, Iowa (Project No. 3281).

Mångfald beskrivs av Flora & Flora som en kapacitet att ha olika uppfattning men med bibehållen respekt för varandra. Man accepterar att det finns meningsskiljaktigheter, t ex genom att hålla isär problem och lösningar. Det är ”högt i tak” för den som vill peka på ett problem, och man kan tillsammans utforska olika lösningar. Under samtalets gång håller man också isär sak och person, vilket gör att man kan delta i samtalet utan att riskera att bli attackerad som person. Slutligen är sammanhang med hög grad av mångfald ”brett” definierade och man har ”genomsläppliga” gränser mot omvärlden.

Flora & Flora ”operationaliserar” sitt mångfaldsbegrepp genom att bland annat utforska kulturella ”rotsystem”, som religiös tillhörighet. Vidare utforskar de offentligt och annat stöd för hållbar utveckling. Förekomsten av lokala skolor, relationer till regionala myndigheter och ”regional tillhörighet” samt förekomsten av lokala tidningar är andra aspekter de lyfter fram. Genom att studera historien skapade de också en förståelse för hur man hanterar konflikter. (I det begreppet ryms också att ”hantera genom att inte hantera”.) Gemensamma festivaler är en annan faktor de tog med då de bedömde mångfalden.

Kapaciteten för god *resursmobilisering*, där resursbegreppet är brett, bedöms också utifrån olika faktorer: hur jämlik är tillgången till olika resurser som utbildning och fritidsaktiviteter? En hög grad av gemensamma (i princip offentliga) investeringar anses gynna jämlik tillgång. Även privata investeringar bidrar, och de mäts till exempel genom att bedöma hur banker och andra finansierar lokala initiativ. En förväntan på att alla skall bidra, och att det är förenat med hög status och glädje att göra det är en annan faktor.

Där olika relativt homogena grupper är en grund för mångfald är *nätverk mellan olika grupper* (unga och gamla, kvinnor och män, olika etniska grupper, och kanske svårast av alla: nyinflyttade och djupt rotade etc.) indikatorer på en mångfald av nätverk. Nätverk som bidrar till hållbar utveckling kopplar samman olika sammanhang horisontellt, det vill säga med andra liknande sammanhang. Vertikala nätverk, med till exempel region eller stat, är en viktig del av en social infrastruktur.

Flora & Flora synes bedöma det sociala kapitalet främst genom att genomföra intervjuer med särskilt utvalda respondenter. Men också lokaltidningen och viss statistik utgör grunden för analysen. En pendang till detta är den undersökning av det sociala kapitalets roll som genomfördes i projektet *Dynamiskt Tillväxtkapital*⁶ i Västra Götalandsregionens regi runt 2007. Också där finns en blandning av kvalitativa och kvantitativa ansatser med intervjuer som ett dominerande inslag.

Flora & Flora har utvecklat sitt tänkande kring socialt kapital och beskriver ”Community Capital” i sju olika perspektiv.⁷ Vi benämner dem kapital, och använder begreppet i vid bemärkelse – enligt Flora & Flora blir en resurs ett kapital när den investeras.

De olika sorternas kapital inom ramen för Community Capital ses som gemensamma resurser, inte bara enskild egendom. Kapitalen presenteras i en särskild ordning med (1) *ekosystembaserat kapital* först, eftersom den är basen för alla de andra. Härnäst kommer (2) *kulturellt kapital*, vilket är den världsbild som knyter människor till miljön och varandra genom att koppla samman det synliga med det osynliga. (3) *Mänskligt kapital* är attribut hos människor, som utbildningsnivå, färdigheter, hälsa

⁶ Se [Västra Götalandsregionens hemsida](#).

⁷ <http://www.soc.iastate.edu/staff/cflora/ncrcrd/capitals.html> samt icke publicerade texter och ett möte med Flora & Flora i Ames, Iowa i november 2014.

och självkänsla. Dessa attribut bestäms av strukturella faktorer, men är en del av varje människa. (4) *Socialt kapital* är de relationer som binder samman människor med varandra genom grupper. Socialt kapital kan vara band av tillit och ömsesidighet inom en grupp eller ett sammanhang (sammanlänkande socialt kapital) och mellan grupper och sammanhang (överbyggande socialt kapital). (5) *Politiskt kapital* är en grupps förmåga att omsätta sina värden och normer till kriterier för hur samhället skall byggas upp, som utbildning för alla, tillgång till rent vatten etc. Det handlar om att ha både röst och makt. (6) *Ekonomiskt kapital* är olika instrument, inklusive men inte begränsat till rena pengar, som enkelt kan köpas, säljas eller omvandlas till pengar. Det finns en tendens att vilja uttrycka alla andra resursslåg i termer av ekonomiska resurser. Statens roll (politiskt kapital) i ett kapitalistiskt system kan beskrivas som att göra det lönsamt att bidra till det allmänna. I allt högre grad antas dock allt som är lönsamt, även om det är lönsamt bara för ett fåtal, bidra till det allmänna. (7) *Artefaktiskt kapital* är fysisk infrastruktur, hus, vägar, dammar, avloppssystem, järnvägar och teknologi som kan göra andra resursslåg mer effektiva – eller förstöra dem.

8. *Ekosystembaserat kapital* inkluderar luftkvalitet och tillgång till jord och vatten, biologisk mångfald och själva landskapet. Man kan se dessa resurser som något som kan utvinnas, eller som en källa till liv som behöver förvaltas, beroende på en grupps kulturella resurser.
9. *Kulturellt kapital* avgör hur ett sammanhang eller en grupp inom sammanhanget ser på världen, hur de kopplar samman det synliga med det osynliga, vad de tar för givet och vad som är möjligt att förändra. De kulturella resurserna påverkas i hög grad av de ekosystembaserade, och påverkar dem i sin tur.
10. *Mänskligt kapital* utgörs av de kompetenser, kunskaper och färdigheter som de olika människorna i sammanhanget bär på.
11. *Socialt kapital* består av samspelet mellan människor och grupper för gemensamt utbyte. Det innehåller tillit, gemensamma normer, ömsesidighet och samarbete. Sociala resurser har två dimensioner: överbyggande och sammanlänkande. De överbyggande resurserna knyter samman lokala grupper och institutioner med externa resurser och partners med liknande mål. Sammanlänkande resurser stärker sammanhangets kapacitet att agera tillsammans.
12. *Politiskt kapital* är förmågan att omsätta värden och normer till kriterier som understöds av lagar och regler, vilka upprätthålls på ett jämlikt sätt.
13. *Ekonomiskt kapital* är olika instrument, inklusive men inte begränsat till rena pengar, som enkelt kan köpas, säljas eller omvandlas till pengar.
14. *Artefaktiskt kapital* är teknologi, infrastruktur, verktyg och maskiner.

Att inventera olika resurser och vidta åtgärder baserat på befintligt läge bidrar till att skapa hållbar utveckling i ett sammanhang och följa upp den med hjälp av indikatorer. Se tabellen nedan, som är baserad på Flora & Flora, men utvecklad efter svenska förhållanden.

Befintliga förhållanden och strukturer	Insatser, investeringar, interventioner	Förändringar i samhället
<p>Ekosystembaserat kapital</p> <p>Luftkvalitet, tillgång till mark, vatten etc. Biologisk mångfald, estetiska värden etc.</p>	<p>Investeringar i ekosystembaserat kapital</p> <p>Åtgärder som leder till att miljömål nås och att värdet av ekosystemtjänster ökar.</p>	<p>Förändringar i ekosystembaserat kapital</p> <p>Indikator: Friska ekosystem som skapar värde för sammanhanget.</p> <p>Mått: Ökat värde av ekosystemtjänster.</p>
<p>Kulturellt kapital</p> <p>Värden, traditioner etc.</p>	<p>Investeringar i kulturellt kapital</p> <p>Använd värden och traditioner för att stärka den hållbara utvecklingen</p>	<p>Förändringar i kulturellt kapital</p> <p>Indikator: Medvetenhet om kulturens värde.</p> <p>Mått: Nya mötesplatser baserade på "kulturen".</p>
<p>Mänskligt kapital</p> <p>Invánare, utbildningsnivå, kompetens, kunskaper, hälsa, kreativitet, mångfald etc.</p>	<p>Investeringar mänskligt kapital</p> <p>Använd eller tillför kompetenser och kunskaper för att stärka den hållbara utvecklingen.</p>	<p>Förändringar i mänskligt kapital</p> <p>Indikator: Att människor får lämna sitt bidrag till utvecklingen. Att förmågan att ta initiativ, ansvar och skapa innovationer ökar.</p> <p>Mått: Ökad utbildningsnivå, nya utbildningsinitiativ, utvecklade välfärd, önskad demografisk utveckling.</p>
<p>Socialt kapital</p> <p>Tillit, ömsesidighet, nätverk, medlemskap i olika grupper, samverkan, gemensamma mål, ledarskap, skillnad på sak och person, tillåtande av olika ståndpunkter, mångfald i representativitet etc.</p>	<p>Investeringar i socialt kapital</p> <p>Rishtagande i brytande av olika synpunkter på hållbar utveckling. Samverkan med olika parter. Hög nivå av deltagande. Samverkan utanför sammanhanget. Att ge beslutsmandat. Mångfald i representation.</p>	<p>Förändringar i socialt kapital</p> <p>Indikator: Ökat värde av nätverk, ökad kommunikation, ökad samverkan, ökad tillit.</p> <p>Mått: Nya grupper bidrar till hållbar utveckling, nya strukturer för hållbar utveckling etablerade. Utökad samverkan inom sammanhanget, och med olika parter utanför sammanhanget. Plan för hållbar utveckling samskapad. Nya ledare. Mer ändamålsenligt ledarskap.</p>

<p>Politiskt kapital</p> <p>Tillgång till makt, resurser och makthavare. Organisering.</p>	<p>Investeringar i politiskt kapital</p> <p>Kapacitetsuppbyggnad, relationsbyggande.</p>	<p>Förändringar i politiskt kapital</p> <p>Indikator: Ökad kapacitet att resursförsörja sammanhang.</p> <p>Mått: Nya kopplingar (arenor) mellan offentlig sektor och sammanhang.</p>
<p>Ekonomiskt kapital</p> <p>Skattetryck, offentliga tillgångar, gåvor, upphandlingar, investeringar, omfördelning, lån, medelinkomster, fattigdom etc.</p>	<p>Investeringar i ekonomiskt kapital</p> <p>Resursförsörjning av olika utvecklingsinsatser, både extern och lokal finansiering.</p>	<p>Förändringar i ekonomiskt kapital</p> <p>Indikator: Lokal ekonomisk utveckling</p> <p>Mått: Ny tillgång till finansiering. Minskad fattigdom.</p>
<p>Artefaktiskt kapital</p> <p>Boende, byggnader, infrastruktur för transporter och andra kommunikationer, tekniska system etc.</p>	<p>Investeringar i artefaktiskt kapital</p> <p>Fysisk planering⁸ som stödjer hållbar utveckling.</p>	<p>Förändringar i artefaktiskt kapital</p> <p>Indikator: Ökad regional nettoprodukt</p> <p>Mått: Utvecklad infrastruktur av olika slag. Tillgång till ändamålsenliga lokaler för alla slags aktiviteter.</p>

⁸ Det är viktigt att lyfta fram att begreppet fysisk planering innefattar både planering och genomförande. Att identifiera behovet av en ny väg, bestämma var den skall dras och slutligen bygga den är ett exempel på fysisk planering.

Förslag till data att samla in

Som underlag för områdesrapporten samlas befintlig statistik in. Materialet kan också kompletteras med hjälp av intervjuer.

Data	Intervjufrågor
<p>Ekosystembaserat kapital</p> <p>Livsmedelsproduktion</p> <p>Produktion av biobränsle</p> <p>Antal naturreservat</p> <p>Antal besöksmål av naturkaraktär</p> <p>Antal vattentäcker</p> <p>Jordbruksareal</p> <p>Andel ekologiskt brukad areal</p>	<p>Finns det en livaktig landsbygd med en mångfald av produktion, besöksnäring etc.?</p> <p>Är landskapet ”vackert” och inbjudande?</p> <p>Är vattenförsörjningen ett problem?</p>
<p>Kulturellt kapital</p> <p>Antal midsommarfiranden</p> <p>Antal valborgsmäsoeldar</p> <p>Antal museum</p> <p>Antal gallerier</p> <p>Antal hembygdsföreningar</p> <p>Kyrkor</p>	<p>Vilka ”kulturella mötesplatser” finns?</p> <p>Vilka ”kulturella festivaler” finns?</p>
<p>Mänskligt kapital</p> <p>Befolkningsantal</p> <p>Åldersfördelning</p> <p>Utbildningsnivå(er)</p> <p>Ohälsotal</p> <p>Olika bakgrunder</p>	<p>Hur många bor i området?</p> <p>Hur ser åldersfördelningen ut?</p> <p>Vilka skolor finns i området?</p> <p>Läser man vidare på högskola eller universitet?</p>

	Finns det mötesplatser för människor från olika kulturer?
<p>Socialt kapital</p> <p>Antal föreningar</p> <p>Andel kvinnor och män i beslutande organ</p>	<p>Finns det ett rikt föreningsliv?</p> <p>Kännetecknas den lokala politiken av konflikter eller av samförstånd?</p> <p>Kan flera olika ståndpunkter existera samtidigt och sida vid sida?</p> <p>Finns det bostadssegregering?</p>
<p>Politiskt kapital</p> <p>Representation från området i olika sammanhang? (Kommun, region, riksdag etc.)</p>	<p>Finns god samverkan mellan kommunen (eller motsvarande) och det civila samhället?</p>
<p>Ekonomiskt kapital</p> <p>Medelinkomst</p> <p>Andel beroende av försörjningsstöd</p> <p>Arbetslöshet</p> <p>Antal företag</p> <p>Andel av arbetstillfällen i lokalt ägda företag</p> <p>Bruttoregionalprodukt</p>	<p>Medger den offentliga ekonomin satsningar i lokalsamhället?</p> <p>Har människor utrymme att själva (ensamma eller tillsammans) göra investeringar?</p>
<p>Artefaktiskt kapital</p> <p>Bostadsbrist</p>	<p>Saknas det bostäder av olika slag?</p> <p>Är det dyrare att bygga nytt än att köpa bostad?</p>

Tobinkvot för villor	Är husen väl underhållna?
Lediga lokaler för industri	Finns det industrilokaler att tillgå?
Antal biografier	Finns det lokaler där människor kan samlas?
Antal teatrar	
Antal konserthus	
Antal bygdegårdar	
Bredbandspenetration	Finns det ett fungerande vägnät? Finns det fungerande kollektivtrafik?

Förslag till arbetsgång för dialog och analys

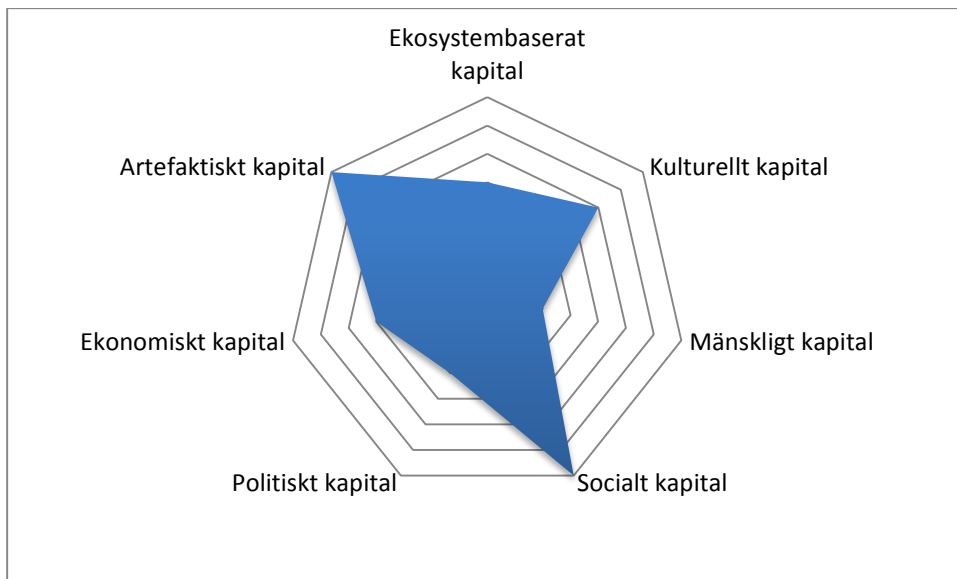
En beskrivning av ett områdes resurser utifrån de olika kapitalslagen är vår utgångspunkt för att föreslå åtgärder för en hållbar utveckling.

Som utgångspunkt för utvecklingsinsatser i ett område sker analys i ett dialogseminarium, baserat på ovanstående beskrivning av ett områdes kapital. Kartläggningen bygger på tillgänglig statistik som de som ska delta i seminariet har fått del av i förväg. Bilden kompletteras sedan under analysseminariet med deltagarnas tankar och åsikter. Vid analysseminariet bör det finnas en bredd av representanter för olika sektorer i området.

För varje kapital görs dels själva kartläggningen, dels en uppskattning av kartläggningens kvalitet. Varje kapital bedöms på en skala från 1 till 10 enligt:

1.	Mycket resurssvag – i princip obefintliga resurser
3.	Tillräckliga resurser – resurserna räcker för att upprätthålla nuvarande läge
7.	Resurser för utveckling – resurserna räcker för att skapa hållbar utveckling
10.	Mycket resursstark – i princip oändliga resurser

Resultatet kan då se ut ungefär så här:

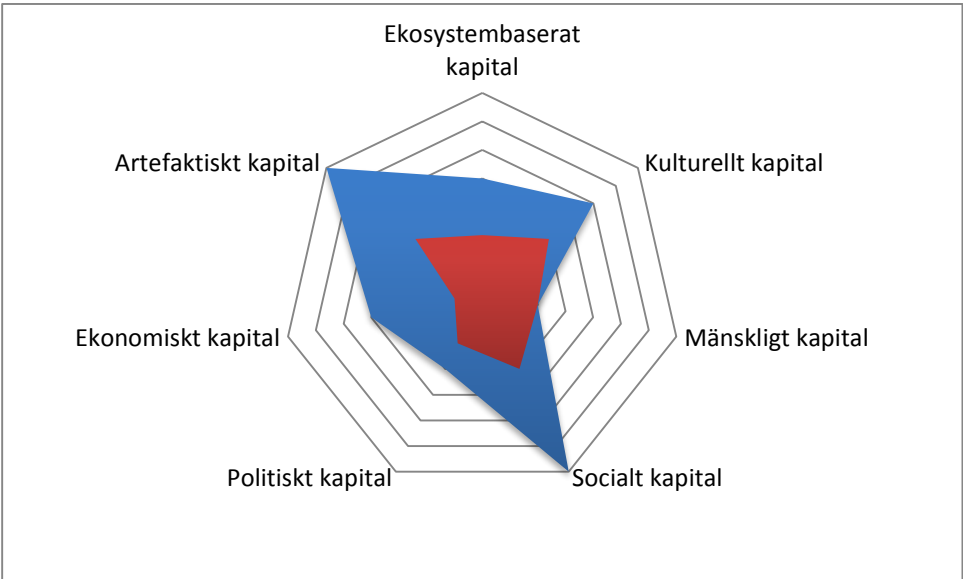

Kartläggningens kvalitet bedöms på en skala från 1 till 4 enligt:

1.	Stora brister i underlagen
2.	Brister i underlagen
3.	Tillförlitliga underlag
4.	Mycket tillförlitliga underlag

Om det deltar representanter för området i seminariet adderas minst 1 till kvaliteten. Om representationen är mycket god adderas 2. Maximal tillförlitlighet är dock fortfarande 4.

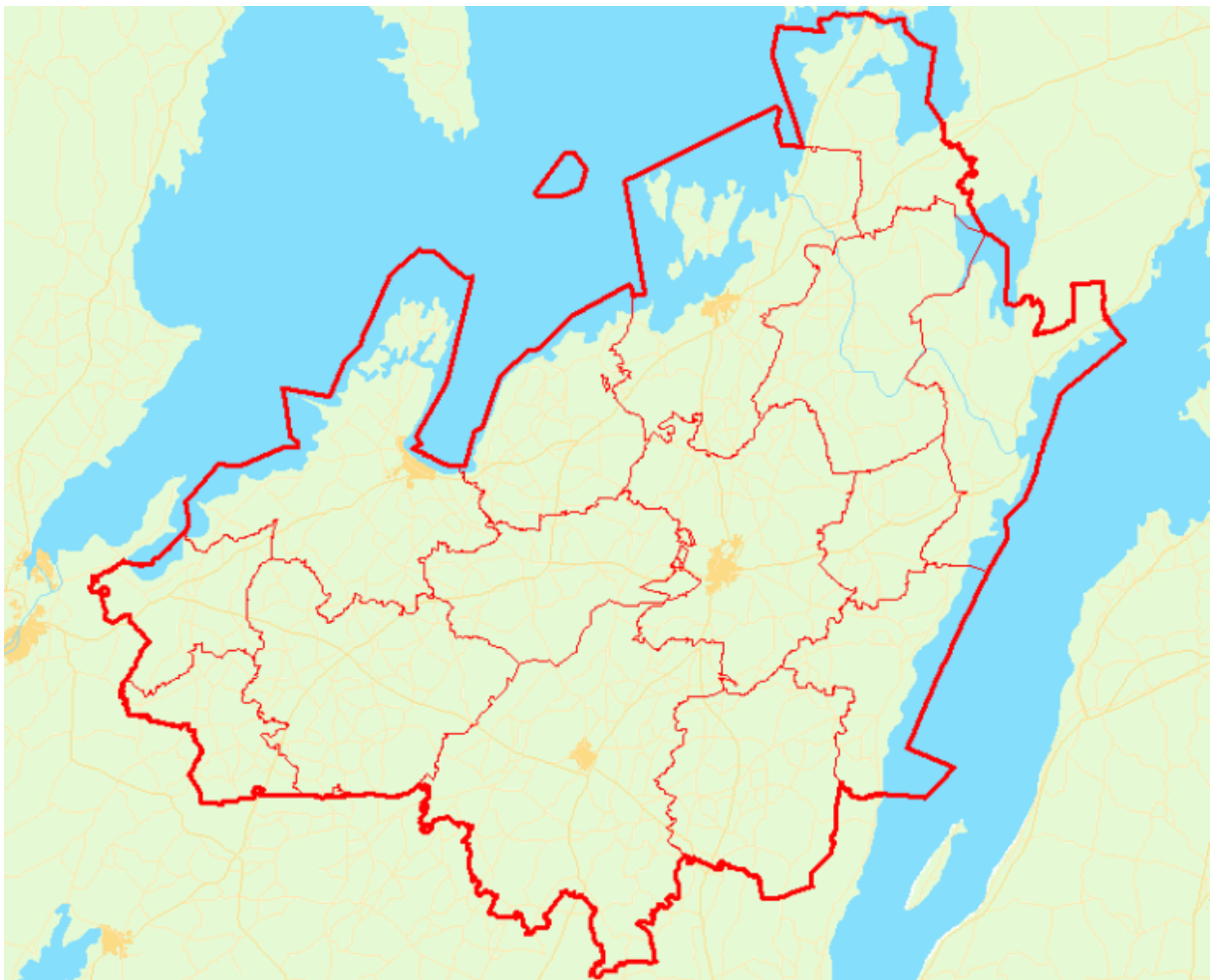
Om diagrammen läggs samman blir det möjligt att bedöma både resultat och tillförlitlighet:

Bilaga 1. Exempel på områdesrapport

Hisspresentationen – en kort sammanfattande beskrivning av regionen

Skaraborg är beläget mellan Sveriges två största sjöar, och begränsas i norr av det stora urskogsområdet Tiveden. Skaraborg består av 15 kommuner med sammanlagt cirka 260 000 invånare. Skaraborg är i princip landsbygd, och här finns en mycket stor andel av Sveriges primärproduktion av livsmedel. Skaraborg var tidigare ett eget län, men i samband med bildandet av Västra Götalandsregionen försvann den indelningen.

Geografisk definition

Området består av Mariestad, Töreboda, Karlsborg samt Gullspångs kommuner som innefattar en total yta på 1 867 kvkm. Slår man ut den totala befolkningen på 44 804 personer, så ger det en befolkningstäthet på 24 invånare per kvkm.

I området finns de trolska Tivedsskogarna, sjöarna Vänern och Vättern samt det blå bandet Göta kanal som rinner rakt igenom området och förbinder de stora sjöarna med varandra. Området är i hög utsträckning präglad av sitt jord- och skogsbruk, och utgörs till största delen av mindre tätorter av bykaraktär. I området finns den gamla residensstaden Mariestad samt regementsstaden Karlsborg.

Befolkningsutvecklingen under den senaste femårsperioden är något minskande men i princip konstant.

Jordbruksinriktningen är övervägande animalieproduktion och skogsbruk. Företagen har i genomsnitt mindre åkerareal än genomsnittet för övriga Skaraborg. Jordbruksmarken används till största delen för egen foderproduktion.

Geografisk avgränsning

Områdets lokala identitet utgörs bland annat av att det historiskt varit gränsland mellan Västra Götaland och Örebro län. De lokala utvecklingsgrupperna, näringslivet och de offentliga organisationerna känner väl till varandra. Området kännetecknas av småskalighet, närhet, nätverk och samhörighet. Man har i området under flera år samarbetat i olika former, exempelvis under strukturfondsperioden då området var ett mål 2-område och nu senast, 2007-2013, då det utgjorde ett Leader-område.

Området binds naturligt samman av Göta kanal och avgränsas i öster och väster av Vänern och Vättern samt i norr av Tivedsskogarna. De tre kommunerna Mariestad, Töreboda och Gullspång bedriver sedan ett antal år ett kommunsamarbete benämnt MTG. Här samverkar kommunerna i ett flertal frågor, bland annat näringslivsutveckling. Sedan 1999 (med omstart 2011) bedrivs också ett turismsamarbete mellan samtliga kommuner i området.

Grannområden som är aktuella för samverkan är området Kinnekulle med sitt biosfärsområde, delar av Värmland som gränsar till Vänern med tanke på fiske och fisketurism, även Östra Skaraborg har liknande natur- och kulturtillgångar som vårt område. Dessa är därmed relevanta områden för den nya strategin.

Ekosystembaserat kapital

Ekosystemtjänster⁹ är ”ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande” (Naturvårdsverket, 2012). Ekosystemens funktioner kan alltså bidra både direkt och indirekt till samhället. De mer synliga ekosystemtjänsterna, som t.ex. produktion av livsmedel och träråvara (varor), beror på andra tjänster, som t.ex. jordbildning, närings- och vattenreglering.

Baserat på det indelningssystem för ekosystemtjänster som används internationellt har följande fyra kategorier identifierats:

- **Försörjande (producerande)** ekosystemtjänster är de varor som produceras, t ex mat, vatten, trä och fiber.
- **Reglerande** ekosystemtjänster är nyttan människor har av ekosystemfunktioner som påverkar miljöfaktorer som t.ex. klimat, översvämningar, avfallsnedbrytning och kontroll av sjukdomar samt pollinering av våra grödor.
- **Kulturella** ekosystemtjänster innefattar skönhet, inspiration, rekreation och andliga värden som bidrar till vårt välbefinnande.
- **Stödjande** ekosystemtjänster är grundläggande funktioner i ekosystemen som är en förutsättning för alla de andra ekosystemtjänsterna, bl.a., jordmånsbildning, fotosyntes och biokemiska kretslopp.

⁹ Sammanfattning av SOU 2013:68, sidan 7.

Naturgivna resurser

	Totalt		Per inv.	
Totalareal i hektar (100x100 meter)	344 499		7,7	
Landareal i hektar	185 894		4,2	
Vattenområden totalt i hektar	158 605		0,5	
Mindre vattenområden i hektar	21 039			
Antal Sjöar	155			
Strandlängd, öar, sjöar, vattendrag i meter	1 912 000		42,8	
Antal naturreservat	35			
Naturreservat areal inkl. vatten i hektar	13 083			

Specifikation landareal

	Totalt		Per inv.	
Summa produktiv mark i hektar, varav	150 749		3,4	
Åkermark (varav ekologisk produktion 15 381 ha)	41 131		0,92	
Betesmark	3 507			
Produktiv skogsmark (ägarande 81 000 ha enskilda och privata ägare, 20 000 ha stat och allmänna ägare samt 5 000 ha privata AB)	106 111		2,4	
Improduktiv Skogsmark	9 489			
Bebyggd mark	9 370			
Täkter & gruvor	455			
Golfbanor	205			
Övrig mark	15 709			

Produktion

Omsättning jordbruk kkr (jmf kommunens totala omsättning 18 004 000 kkr)	904 225 (5% av total)			
Omsättning skogsbruk kkr	224 966 (1,2% av total)			
Omsättning trädgård Kkr	57 503 (0,3% av total)			
Antal nötkreatur 2013	20 696			
Antal grisar 2013	16 537			
Höns för äggproduktion 2013	66 446			
Slaktkyckling 2013	176 109			
Får 2013	5 875			
Fiske, yrkesfiskarlicenser	16			
Rapporterade fällda älgar st. 2013	611			
Vindkraft Effekt MW (från 25 st vindkraftverk)	29710		0,7	MW

Potential

Potentiell,möjlig biomasseproduktion,1000 kg torrsubstans på produktiv mark	3 761 188		84,2	
Solinstrålning över landareal/mark ,GWh/år (1GWh/år=100 kbm olja/år)	1 766 782		39,6	

Potentiell energiproduktion i GWh, varav (jmf användning 1 441 GWh)	1 047			
Halm	137			
Träda	100			
Biogas från Gödsel	18			
Biogas från hushåll, industri m.m.	11			
Avverkningsrester GROT	468			
Skogsenergi utöver nuvarande användning	313			

Av landarealen är cirka 1 ha/person åkermark där det kan produceras mat. Om man räknar med att det behövs ca 120 kvadratmeter för att producera bröd för en normalkonsument så kan resten användas för animalieproduktion, produktion för export eller andra värdefulla råvaror. Sedan kan troligtvis skörden öka väsentligt.

Om solinstrålningen över de produktiva arealerna åker och skog utnyttjades optimalt skulle där kunna produceras drygt 84 000 kg torrsbstans biomassa per person och år. Här kan både nya brukningsmetoder och anpassning till nya klimatförutsättningar spela stor roll för att kunna utnyttja den stora potentialen.

Om vi hade bra sätt att spara instrålad solenergi skulle årsförbrukningen täckas av mindre än 180 kvadratmeter solceller med dagens effektivitet om ca 15 %. Genom att fånga solenergi via solfångare och solceller konkurrerar det inte om arealer och med livsmedelsproduktionen utan marken kan användas även till annan produktion.

Virke för hus och pappersproduktion borde räcka till både för det egna behovet och till export ut ur området eftersom den årliga skogstillväxten motsvarar ungefär 20 kubikmeter per person och år, detta virke skulle då kunna räcka till ett vanligt normalt hus, om 15-20 kbm, per person och år. (I ett timmerhus går det naturligtvis åt mer virke.) Nya produkter från skogen kan vara mycket viktigt eftersom konsumtionen av papper minskat med ca 2 % per år från toppåret 2000. Varje person i Sverige förbrukar idag ca 185 kg papper som motsvarar ca 0,74 kubikmeter virke per person. Virke och träfibern går ju att använda till kläder och andra kemisktekniska produkter.

Kulturella kapital

Kommunerna lägger resurser motsvarande genomsnittet i riket eller lite mindre på kultur.

Följande hembygdsföreningar finns i området:

- Amnehärads hembygdsförening
- Fredsbergs hembygdsförening (har också ett museum)
- Hanken-Svanviks hembygdsförening
- Hova hembygdsförening

- Lyrestads sockens hembygdsförening
- Moholms hembygdsförening (har också ett museum)
- Mölltorps hembygdsförening
- Odensåkers hembygdsförening
- Ullervad Leksbergs hembygdsförening
- Södra Råda hembygdsförening (har också ett museum)
- Töreboda-Björkängs hembygdsförening (har också ett museum)
- Älgårås hembygdsförening

De museer som finns utöver de som anges ovan är:

- Karlsborgs fästningsmuseum
- Forsviks bruk
- Vadsbo museum
- Mariestads industrimuseum
- Järnvägsmuséet i Gullspångs kommun

Mänskligt kapital

Befolkningens åldersfördelning svarar i princip mot den genomsnittliga i riket, men med ett tydligt undantag för studie- och småbarnsåren där andelen är mycket lägre, samt äldre och pensionärer där andelen är mycket högre. Också andelen barn är lägre än för riket.

Mariestad och Karlsborg har ett positivt flyttningsnetto, de två andra kommunerna balanserar runt nollan.

Samtliga kommuner har negativ nettopendling. Karlsborg sticker ut genom att kvinnor pendlar ut i mycket högre grad än män, kanske är det ett resultat av Försvarmakten som dominerande arbetsgivare.

Andelen som uppstår sjuk- eller aktivitetsersättning motsvarar i princip den för riket som helhet.

Det finns närmare 3000 företagare i området, vilket betyder att cirka 6% av människorna är företagare. De små företagen dominerar.

Arbetslösheten ligger på eller strax över genomsnittet för riket. Ungdomsarbetslösheten har dock ökat i hela området och Gullspång utmärker sig med höga siffror över rikssnittet.

Arbetssökande andel i % av alla i respektive åldersgrupp

Arbetssökande mars 2013	Mariestad	Gullspång	Töreboda	Karlsborg	Riket
20-64 år	9	11	9	4	7
Öppet arbetslösa	4	4	4	2	4
I program med aktivitetsstöd	5	6	5	3	3
Därav 20-24 år	17	26	19	9	11

Källa SCB

Arbetssökande mars 2014	Mariestad	Gullspång	Töreboda	Karlsborg	Riket
20-64 år	8	10	9	6	7
Öppet arbetslösa	4	4	4	3	3
I program med aktivitetsstöd	5	6	5	3	3
Därav 20-24 år	17	23	15	14	10

Källa SCB

I området finns ett flertal gymnasieskolor varav några med specialinriktningar. Naturbruksgymnasiet Sötåsen är ett naturligt centrum för frågor som rör landsbygdens utveckling. Gymnasieskolan Kanalskolan i Töreboda har utbildning inom kök, restaurang och turism och i samarbete med Sötåsen erbjuder de också ett flertal vuxenutbildningar på gymnasienivå. Hantverksskolan Da Capo i Mariestad tillhandahåller utbildning på högskolenivå.

Andelen personer med eftergymnasial utbildning är betydligt lägre i området än genomsnittet för riket.

Befolkning efter utbildningsnivå 31 december 2013

Utbildningsnivå	Mariestad	Gullspång	Töreboda	Karlsborg	Riket
Förgymnasial utbildning	13	21	18	12	13
Gymnasial utbildning	57	58	59	56	47
Eftergymnasial utbildning	28	20	23	30	39
Uppgift saknas	2	2	1	2	2
Totalt %	100	101?	101?	100	100

Källa SCB

Ingen av kommunerna har något yrke som bygger på ekosystemtjänster på topp 20-listan i kommunfakta, förutom i Töreboda där maskinoperatörer i trävaruindustrin är med på listan. Andelen arbetstillfällen inom jordbruk, skogsbruk och fiske är avsevärt högre än för hela riket.

Socialt kapital

I Gullspång finns det ett hundratal föreningar, i Karlsborg lika många. Töreboda har ett sjuttioal och Mariestad cirka 250.

Offentlig sektors kapital

Kommunerna lägger mer pengar på omsorg om äldre och funktionshindrade än genomsnittet i riket. Man lägger ungefär som genomsnittet på utbildning men markant mindre på förskola och skolbarnomsorg.

Töreboda kommun visade ett negativt resultat under 2013. Mariestads kommun visar ett positivt resultat, liksom Karlsborg och Gullspång. I relativa termer går Gullspång starkast, med ett överskott som motsvarar 12,7% av omsättningen.

Ekonomiskt kapital

Områdets näringsliv utgörs mestadels av mindre tillverkande företag, hantverks- och serviceföretag. I Mariestad är andelen sysselsatta inom offentlig sektor hög och Karlsborgs största arbetsgivare är fortfarande försvaret, trots en hel del neddragningar de senaste åren. Töreboda och Gullspång uppvisar högre andel småföretagande än de övriga två kommunerna.

Antalet jordbruks- och skogsföretag uppgår till ca 1300st. Medelåldern i jordbruksföretagen är hög, den ligger på 57 år och det finns över 200 jordbruksföretag där ägaren är över 65 år.

Besöksnäringen har ökat under den senaste femårsperioden och till viss del kan det utökade nätverksarbetet mellan turismföretagarna i området vara en anledning till detta. Turismnäringen behöver dock fortsätta arbetet med att utveckla nya besöksanledningar under andra delar av året än sommaren för att möjliggöra fler anställningar.

Andelen människor som erhåller försörjningsstöd svarar mot genomsnittet i riket. Den genomsnittliga inkomsten för människorna i området är med undantag av Karlsborg, cirka 20% lägre än genomsnittet i riket. I Mariestad är skillnaden cirka 10%.

Artefaktiskt kapital

I Gullspång sker i princip ingen nybyggnation under perioden 2009-2013. I de andra kommunerna sker nybyggnation av enstaka bostäder.

Så ser det ut i din kommun i en enkät utförd av P4 Skaraborg under 2014. **Kommunerna beskriver följande behov:**

- Gullspång: Behovet anses vara tillgodosett
- Karlsborg: Lång kö, inga tomma lägenheter
- *Mariestad*: Behov i Mariestad tätort med runt 40 lägenheter per år

Inga av kommunerna i området bygger just nu. Däremot planerar följande kommuner att bygga:

- *Karlsborg*: planerar att bygga 65 lägenheter
- *Mariestad*: 77 lägenheter planeras
- *Skara*: Ska bygga runt 40 lägenheter i centrala Skara och Varnhem.

”Ett sätt att bedöma utvecklingen av småhusbyggandet är genom Tobins q, som visar förhållandet mellan priset på ett begagnat och produktionspriset för ett nytt småhus med liknande standard. Boverket har tagit fram beräkningar av Tobins q och presenterar detta i rapporten Boverkets Indikatorer. Här framgår att Tobins q i storgöteborg ligger på 1,06. När Tobins q är större än 1,0 indikerar det att priserna på andrahandsmarknaden är så höga att det är lönsamt att bygga nytt. Ytterligare några kommuner i länet har värden större än 1,0, nämligen kustkommunerna Lysekil, Orust, Sotenäs, Strömstad och Tanum. En förklaring kan vara att efterfrågan på hus för fritidsboende drar upp priserna på nyproduktion. Värden mellan 0,5 och 1,0 återfinns i sjutton kommuner spridda i alla delregionerna. Tobins q under 0,5 förekommer i 17 övriga kommuner. Framst i det inre av Fyrbodalen, i Skaraborg, i tre kommuner i Sjuhärad samt i en kommun i Göteborgsregionen. Tobins q kan dock endast användas som en generell indikator. Det är många individuella faktorer som påverkar

om och när en småhusproduktion kommer till stånd. Som exempel kan nämnas relationer till bygden som kan ge billig tomtmark, möjlighet att utföra betydande egen arbetsinsats, egen tillgång till byggmaterial.”

Mariestad och Töreboda bygger ett stamnät för fiber mellan tätorter under perioden 2013-2015. I Karlsborg sker också utbyggnad genom samarbetet Bredband i Östra Skaraborg. I Gullspång sker utbyggnaden i bredbandsföreningar, med kommunen som stödjande part. Bredbandspenetrationen synes i nuläget vara svag i hela området, exklusive tätorter.

Töreboda har en biograf. Det har även Mariestad, Karlsborg och Gullspång. Mariestad har en teater och det finns en gammal biograf i Hova som kan fungera som teater. I Töreboda finns också en teater. Det finns inget konserthus i området.

Källor

1. Kommunfakta 2014 för samtliga kommuner, utgivna av SCB.
2. Sveriges Hembygdsföreningars hemsida
<http://www.hembygd.se/region/id/18/vastergotland/> (2014-10-21)
3. Kommunernas hemsidor.
4. Bostadsmarknadsanalys Västra Götalands län, 2014

KUNSKAP FÖR LANDETS FRAMTID

Hushållningssällskapet Skaraborg

| 0511-248 72 | Fax 0511-186 31

info.skaraborg@hushallningssallskapet.se

www.hushallningssallskapet.se

Hushållnings
sällskapet

